

földi ipar és rokonaink támogatásával hazafias feladatot is teljesítend.

Adjunk munkát az erdészetnél székelyeinknek, minthogy az erdőmunkákra kiváló ügyességgel és hivatottsággal bírnak, nehogy még nagyobb mérvben legyenek kénytelenek Romániába kivándorolni.

Ily irányu tudakozásokra az alulirt szivesen szolgál bővebb utmutással, s ezen becses lapok bizonyára szivesen közlendik az érdeklődőkkel a mit tudni kívánnának.

Tóthi Szabó Sándor.

A Quercus conferta Kit., a Quercus Hungarica Hubeny és a Quercus Farnetto Ten. ugyanaz.

Irta: Fekete Lajos.

Az „Erdészeti Lapok“ ez évi folyamának „Lapszemle“ rovatában a 228—231. lapon egy cikk jelent meg következő czim alatt: „A szlavoniai Quercus conferta, meg az aldunamelléki Qu. Hungarica nem egészen ugyanegy“.

A cikk, a mint tudományos nyelvezete, s különösen a benne előforduló számos idézet elárulja, valamely növényteni szakklapból van átvéve, mely azonban nincs megnevezve.

Szaktársaink legnagyobb része nem bírván az idézett tekintélyek munkáit, nem képes a cikk állításait és bizonyítékait mérlegelni, s azért szolgálatot vélek teljesíteni, ha meggyőződésemet e kérdés tisztába hozatala érdekében kinyilvánítom.

Előre bocsátom, hogy meggyőződésemet nem néhány, mások gyűjteményéből birtokomba jutott szárított példánynak szobai vizsgálatára, hanem az ország különböző vidékein, különösen Hunyad-, Krassó-Szörény-, Arad- és Biharmegyék-

ben fekvő erdőknek szemlélésére és az ott gyűjtött nagy mennyiségű anyagnak összehasonlítására alapítom.

Hazánkban szerzett tapasztalataim után azt merem állítani, hogy a nevezett három név alatt leirt tölgy nemcsak külön alfajnak, de külön változványnak sem tekinthető; a miről minden szaktárs meggyőződhetik, a ki 20—30 kisebb-nagyobb, öregebb és fiatalabb fáról, továbbá fiatal tő- és tuskósarjakról ép úgy, mint kinőtt fákról szed leveles ágakat, makkot sat., és ezeket egymással összehasonlítja.

De Candolle (Pro dromus, pars XVI. pag. 11.) így írja le a *Quercus Farnetto* tölgyfajt: fiatalabb hajtásai szőrösödők, levelei fordítva tojásdadok, majd ülők, szivded aljuak, gyakran szárnyasan bevagdaltak, karélyai tompák, nem szállahegyűek, ritkábban öblösen karajosak, felül kopaszodók, alól gyéren csillagszőrűek, nyelük tövénél meg van vastagodva; pálhák vonalosak (szálasak), kívül szőrösek, későn hullnak le; himvirágai ; makkok 2—4-ével, ághegyen ülnek; kupacsok félgömb alakúak, pikkelyeik hozzásimulók, kívül szőrösödők, az alsók tojásdadok, a felsők lándzsások, tompahegyűek, a makk 2—3-szor oly hosszú, mint a kupacs, kerülékes (ellipsoidea) későn kopaszodó. Calabriában stb. Ágai egyenesek, a második évben kopaszok. Levelei 3—4 hüvelyk hosszúak, 2—3 hüvelyk szélesek, felül végre kopaszok, fényesek, a szőrök alól az inak mellett egyszerűek, másutt csillagosak, karajok száma mindkét oldalon 7—9, a középsők többé-kevésbé szétállók, az öblök tompák. Pálhák 5—6 vonal hosszúak, a gyümölcs érésekor még láthatók¹⁾, a levélnyélnél háromszorta hosszabbak. Rügyek tojásdadok, selymesek. Levélnyelek 0—5 vonal hosszúak, gyakrabban 0—1 vonal. Himvirág ismeretlen. Makkok csoportokban elvénült pálhákkal többé-kevésbé kör-

¹⁾ Elsőd hajtásokon akkor már hiányozni szoktak. F.

nyezvék, a Qu. robur makkjaitól nem különböznek. Az alak mindazáltal változó; a levél karajai lehetnek számosabbak, a pálhák kevésbé hullékonyak, a kupacs-pikkelyek kevésbé hoszszak, szélesebbek, érett korukban lazábbak“ stb.

Mindez a mi „magyar tölgyeinkre“ oly teljesen talál, a mily tökéletes egy ily leírás lehet; legfeljebb a levélhossz igen csekélynek van megadva. Ennek folytán azt tartom, hogy épen nincs indokolva az, hogy De Candolle a bánáti „magyar tölgyet“ külön fajta képen írja le imigy:

„ β . conferta, a levél karéjai nem száلكahegyűek, vagy gyakorta rövid száلكahegyűek, pálhás keskeny tojás-hosszudadok. Bánátban Qu. conferta Kit. . . . Kotschy . . .“ stb.

Fennebbi állításom igazolására felhozom, hogy De Candolle a Kotschy által leirt és kitünő képben bemutatott Qu. conferta leveléről többek közt azt mondja²⁾: „Die Lappen, welche gegen den Grund und die Spitze des Blattes zu, kleiner werden, sind linear länglich sehr stumpf, seltener etwas spitz und ganzrandig.“

Tehát a száلكa- vagy törhegyet, mely leginkább oka a különválasztásnak, említésre méltónak nem tartja.

Továbbá felhozom állításom igazolására, hogy a Bánságban és Hunyad megyében magam gyűjtötte számos példányra sokkal inkább illik a „Farnetto“ leírása, mint azon kevés és ugyis kétes értékű jelleg, a mi β . conferta alatt fel van hozva. Ugyanis a kifejlett fákon a levélkarajok igen ritkán „rövid száلكa hegyűek“, s akkor is csak elvétve egy-egy karajon lehet olyat felfedezni; gyakoribb ezen eset a fiatal fásckákon, különösen a sarjakon, s ezek másodhajtásain; de akkor is igen gyakran ugyanazon levél legtöbb karaja nem száلكahegyű, hanem csak egyes karajok hegyén emelkedik ki

²⁾ A szives olvasók nagyobb része jobban megérti a német idézetet. F.

egy piczi hegyecske, a mi könnyen kikerülheti a figyelmet. A pálhák is majd mindig vonalosak.

Ezen ugyanazon fán s annak különböző állapotában is szórványosan fellépő, a külön választásra okot szolgáltatott jellegek tehát nemcsak új fajta, de egy változvány felállítására sem alkalmasak. S ha mégis oly kitűnő botanikus, mint De Candolle, jónak látta külön választani a *confertát* a *Farnetto-tól*, annak oka csak az lehet, hogy elegendő magyarhoni és szlavoniai példánnyal nem rendelkezett.

Az, hogy egyik fa levelén a szőr tovább fenmarad, mint a másikon, ép oly kevésbé alkalmas új fajta csinálására. Itt bátor vagyok megjegyezni, hogy a dr. Simkovits ur által felállított „*Quercus Haynaldiana*“ sem egyéb, mint tiszta *Quercus conferta* Kit., azon jelentéktelen különbséggel, hogy levelei korán elhullasztják szőrüket, s a kupacs szélső pikkelyei nem kunkorodnak kifelé. De ezek nem oly jellegek, melyek még változvány megalapítására is alkalmasok lehetnének; mert árnyékosabb helyen, hol a magyar tölgy a nálánál magasabbra növő mocsártölgy közé kerül (pl. a Temesvár melléki vadászerdőben és a csernegyházi tölgyesben), ott többnyire vékonyabbak és kopaszok a levelek. A mi a kupacs szélső pikkelyeinek kifelé való kongorodását illeti, ez csalóka jelleg, mert csak akkor áll be, ha a makk már érett, s a kupacs eléggé kiszáradt, a mely eset megint a verőfényes oldalakon hamarabb bekövetkezik, mint árnyékos helyen.

B. ur azon állítását, hogy „a szlavoniai *Qu. conferta*, meg az aldunai *Qu. Hungarica* nem egészen ugyanegy“, különösen a következőkkel indokolja: „bizonyos, hogy a De Candolle-féle *Qu. conferta* nem más, mint a *Qu. Hungarica* Hubeny, s a szlavoniai *Qu. confertától*³⁾ főkép a levél tágas öblei, ennek következtében a sal-

³⁾ *Quercus conferta* Kit. F.

langosabb levél meg a levélkarajok törhegyecskéje (ez néhol el is mosódik) különbözteti meg. A szlavoniai *Qu. conferta* levélöblei keskenyek“.

Ez a magva az egész cikknek; de az itt felsorolt megkülönböztető jellegek teljesen értéktelenek. Ugyanis a levélkarajok keskeny volta, az öblök mélysége és tágassága, stb. — tán a molyhos tölgyet kivéve — egy honi tölgyfajnál sem oly változók, mint a magyar tölgnél. Különösen sallangos levelűek a tuskó- és gyökérsarjak, kiváltképen oly helyeken, hol a marha rágásnak nagyon ki vannak téve; ellenben nagy, öreg fákon a levelek öblei átlag keskenyebbek, kevésbé mélyek és a „törhegynek“ vagy szállahegynek sokszor nyomát sem mutatják, hanem lehetőleg tompák, lekerekítettek, sőt gyakran kicsipettek. Sok oly példányt gyűjtöttem ily nagy fákról, melyek levelei alig karajosak. Ezek tehát miben sem különböznek a szlavoniaitól. Természetesen, ha csak bokorszerű egyedekről gyűjtjük a lombot, akkor áll a levelek sallangossága és a karajok igen gyakran, s némely példányon majd kizárólagosan szállahegyűek. De ezen jellegek egy és ugyanazon fának kora, a hajtás minősége és eredete szerint változnak. Elsőd hajtásokon mások, mint másodhajtásokon, tuskó és tősarjakon mások, mint nagy fák rendes ágain. Ennélfogva új fajta vagy változvány megalapítására el nem fogadhatók.

Még egy különbséget említ fel B. ur a szlavoniai és a bánági magyar tölgy közt. Előbbi makkja állítólag édes, mint a szelid gesztenyéé, míg a szerbiai *Quercus Hungarica* Hubeny (mely a bánággal B. ur szerint egyezik) makkja csak szükségből ehető.

Biztosítom B. urat, hogy a bánági magyar tölgy makkjának ize ép oly kevésbé, vagy ha tetszik ép oly nagyon hasonlít a gesztenyééhez, mint a másik, s hogy valaki azt úgy írja le, hogy olyan mint a gesztenye, vagy hogy csak

szükségből ehető, ez valóban „gusztus dolga“. Csak anyyi áll, hogy koránt sem oly fanyar, mint többi tölgyeinké. De édessége daczára alig hiszem, hogy valaha a gesztenyének versenytársa lehessen civilizált országban. A magyar erdészekhez intézett azon felhívás, hogy vizsgálják meg „hogyan hol van hazánk déli részén e két nagyon közélről rokon tölgy földrajzi elterjedésében a határ“ stb. a fennebbiek szerint elveszti alapját.

E helyett én egy más kérelmet intézek magyar erdész szaktársaimhoz. Gyűjtsék tölgyeinknek az ismert leírásoktól eltérő alakjait és a korcsokat, melyek meggyőződésem szerint nagy számmal fordulnak elő hazánk déli vidékein; de nem annyira fontos a szárított példányok gyűjtése által — Brassai bácsi szerint — „a tudósok szénáját“ szaporítani, mint makkot, eleven csemetéket és oltóágakat gyűjteni, melyeket friss állapotban magam és az erdőőri szakiskolák buzgó tanárai nagy köszönettel fogadunk és azokból botanikus kertjeinkben pár évtized alatt oly élő gyűjteményeket rendezhetünk be szaktársaink segítségével, melyek ritkítani fogják párjukat. De ehez okvetlen szükséges, hogy az illető fák vagy csemeték lombos állapotukban kutattassanak fel és jegyeztessenek meg, hogy aztán a vegetatio szünetelése alatt utóbbiakat kiásni és az oltóágakat szedni lehessen.

Végre a *Quercus spectabilis* Kit. = *Quercus spicata* Kit. nem egyéb, mint a *Quercus pubescens* Willd. egy változványa s annak a magyar tölgygyel nincsen semmi köze. A molyhos tölgy (*Quercus pubescens*) mind levelére, mind makkjára és annak kocsánya hosszúságára nézve annyira változó, hogy abból 100 fajtát is képes egy ügyes és tudós botanikus összeállítani, melyek azonban az erdészetre nézve többnyire semmi értékkel sem bírnak.